

L'ART D'ESTIMAR

Carles Montpart Tura

L'aparició recent a les llibreries de l'últim assaig sobre l'amor del sociòleg italià Francesco Alberoni, ens dona peu a repassar alguns títols que sobre el mateix tema s'han publicat en els darrers anys. Alberoni titula el seu llibre "L'arte di amare", en al·lusió ben clara a d'altres il·lustres predecessors que han intentat, amb el mateix epígraf, escatir l'arrel i el significat d'un dels misteris més insondables de l'espècie humana: l'aparició del complex lligam afectiu que anomenem amor.

Ovidi, a l'inici d'una gran tradició

Si deixem de banda —que és deixar molt, ho reconeixem— les tradicions orientals, i tantes d'altres fora del nostre àmbit cultural més proper, que han tractat sobre l'origen i les característiques del sentiment amorós, és Plató, en dos dels seus diàlegs, *Banquet* i *Fedre*, un dels primers autors que dedica una part de la seva obra a aquest

tema. En el *Banquet*, el filòsof grec identifica inicialment l'amor amb el sentiment d'atracció física en què es basa el model d'educació grega, en l'amor del mestre pel deixeble, i proclama que l'amor neix del desig humà d'allò bell i d'allò bo i de l'ansia humana de felicitat i d'immortalitat. En el *Fedre*, Plató descriu l'amor com a bogeria o deliri de l'home pel coneixement, i com a record o reminiscència d'un saber ja adquirit per l'ànima que l'home recupera anant d'allò que s'ha percebut pels sentits a la unitat de la idea o del concepte. El seu deixeble, Aristòtil, en canvi, es referirà a l'amor entre els homes en el sentit de l'amistat, lligam afectiu del qual parla llargament en els llibres VIII i IX de la seva Ètica a *Nicòmac*.

És, però, el poeta llatí Publi Ovidi Nasó (Sulmona, 43 aC – Tomis, 18 dC) l'autor que escriu una de les obres sobre l'enamorament i l'amor que més transcendència han tingut en la nostra tradició literària occidental. Es tracta del famós *Ars amatoria*, que acaba d'aparèixer en català amb el títol

L'art d'estimar (RBA La Magrana, 2015) amb introducció, traducció i notes de Teresa Puig i Ortiz. L'obra, un llarg poema didacticoelegíac, és una crònica elegant i burlesca de la frívola societat romana que no va acabar d'encaixar amb la moralització i la regeneració dels costums que propugnava la política d'August i que podria ser, entre d'altres causes, un dels motius del seu exili a Tomis, a la riba del mar Negre, a l'actual Constança, Romania. *L'art d'estimar*, juntament amb *Amors* —la seva primera obra, un conjunt de poemes amorosos dedicats a Corinna—, *Remeis a l'amor* —on l'autor proposa solucions contra el mal d'amors—, *Cosmètics per al rostre femení* —receptari de cosmètica femenina d'un centenar de versos— i *Heroïnes* —poema format per vint-i-una cartes que diferents heroïnes mítiques adrecen als seus amants absents—, constitueix el grup d'elegies i obres eròtiques d'Ovidi.

Un tractat per agradar

L'art d'estimar, que l'autora de la introducció de l'edició que comentem situa en la tradició de l'*erotodidaxi*, o didàctica de l'amor, constitueix, doncs, l'exponent més important de la poesia didàctica llatina sobre l'amor. És, però, una obra que tracta més de l'art d'agradar, de la tècnica de seduir, que no pas de l'art d'estimar. És un manual basat, segons ell mateix afirma, en la seva pròpia experiència, i s'estructura en tres llibres. En el primer, ensenya, després de fer una definició del concepte d'*art*, on trobar dones —el millor lloc per anar de "cacera" a Roma són els pòrtics, el fòrum, però sobretot el teatre— i com seduir-les. Per aconseguir aquest fi, Ovidi creu que és bàsic guanyar-se la complicitat de l'esclava de la dona escollida, fer un ús adequat de l'eloqüència i de la insistència, tenir cura del propi cos i adaptar-se a cada dona, ja que cada una és diferent.

El llibre segon el dedica a aconsellar els homes sobre com fer durar l'amor de la dona seduïda. Entre d'altres recomanacions, es tracta que l'home tingui paciència, li faci regals senzills, lloï els seus encants i la seva forma de vestir i, fins i tot, sigui tolerant amb les infidelitats. En cas de ruptura, el millor remei és la unió sexual, a les diverses formes de la qual Ovidi dedica el final d'aquest llibre. Per acabar, el llibre tercer és dedicat a la instrucció de les dones en l'amor. Els recomana una bona aparença externa, fa una llista dels amants perillosos que cal evitar —especialment els homes presumits i els mentiders— i els aconsella escriure cartes, no ser gaire avaricioses i negar-se de tant en tant al desig de l'home fingint que hi ha un rival.

L'art d'estimar va gaudir de gran difusió entre els seus contemporanis i la poesia medieval el considerarà el principal dels tractats sobre aquest tema, ja que estarà a la base de la configuració a Occitània de la literatura trobadoresca que desenvoluparà l'ideal de l'amor cortès i d'un dels llibres didàctics sobre l'amor més influents de l'època, el *De amore* d'Andreu el Capellà. Bernat Metge i Ausiàs March, entre molts d'altres—en la nostra tradició literària— i autors com Dante, Boccaccio, Garcilaso, Juan de Mena, Cervantes i Shakespeare demostren en les seves obres un gran coneixement de l'*Art* d'Ovidi. Una obra que tracta un tema que modernament passarà més aviat al camp d'estudi de la psicologia, la sociologia i l'antropologia. A part de l'edició que hem comentat, en català disposem de dues traduccions més d'aquesta obra ovidiana, amb títols lleugerament diferents: *Art amatòria*, traduïda per Jordi Pérez i Durà a la col·lecció Bernat Metge (1977) i *Art d'enamorar* (Adesiara, 2011) que inclou la versió llatina i la traducció catalana a càrrec de Jaume Juan Castelló.

Un títol que fa fortuna

L'autor modern, però, que divulgarà de forma molt més general l'expressió ovidiana és, sense dubte, el psicoanalista alemany Erich Fromm (Frankfurt del Main, 1900- Muralto, 1980) a través del seu llibre, publicat l'any 1956, *L'art d'estimar* (Edicions 62, 2008). Malgrat el que en els nostres temps pot fer pensar el títol, no estem davant d'un llibre d'autoajuda, sinó d'un assaig filosòfic que tracta de l'amor com a fenomen social en

la societat capitalista. Es descriu l'amor com un art, en el sentit que es pot aprendre —com la música o la pintura—, i que per tant necessita de coneixement i d'esforç, i s'analitza extensament l'amor entre pares i fills i es fa una llarga dissertació sobre la desintegració de l'amor en la societat moderna. L'obra, però, dedica molt poques pàgines a l'amor eròtic i a l'enamorament —que és vist com una il·lusió i una forma d'egoisme entre dues persones que limita la possibilitat d'estimar els altres.

Ja més a prop dels nostres dies, l'anàlisi del procés d'enamorament i la seva culminació —o no— en un amor madur i de llarg recorregut, ha donat títols com *L'art d'enamorar*, d'Antoni Bolinches i, com dèiem al principi de l'article, *El arte de amar*, de Francesco Alberoni.

Una perspectiva humanista

Antoni Bolinches (Barcelona, 1947) és un conegut psicòleg clínic i sexòleg amb una llarga obra escrita dedicada a la divulgació de la psicologia humanista aplicada especialment a la psicoteràpia individual, la teràpia de parella i la teràpia sexual. Destaquen, entre els seus nombrosos títols en català, *La revolució humanista* (Pòrtic, 2000), *Sexe savi* (Pòrtic, 2001), *Els colors de la vida* (Mina, 2007), *La felicitat personal* (Cossetània, 2012) i *Amor al segon intent* (Cossetània, 2013).

Al seu llibre *L'art d'enamorar* (Pòrtic, 1998), que porta per subtítol "Guia per a un nou model de relacions amoroses", Bolinches explica que dirigeix especialment el seu assaig a "l'home desorientat que comprova que els patrons que va aprendre en la seva infantesa no l'ajuden a relacionar-se eficaçment amb les dones que desitja conèixer"

(p. 15). A la primera part, titulada "Una teoria de l'enamorament", l'autor planteja una teoria de l'atracció amorosa que va més enllà de la seducció i repassa aquells valors que la seva experiència clínica i diversos treballs de camp coincideixen a considerar decisius: l'atractiu físic, la intel·ligència, la simpatia i la personalitat, entre els més importants. S'analitza també, des de tots els angles possibles, la relació home-dona, des dels diversos conceptes de soledat al gran paper que juga en l'enamorament l'autoconcepte, l'autoestima i la maduresa personal.

A la segona part, més extensa i titulada "Aplicació personal", el llibre pren més el caire d'autoajuda i desenvolupa de manera exhaustiva tots aquells aspectes que intervenen en el procés de seducció, enamorament —amb totes les seves variants— i progressió i consolidació de la relació amorosa. Es destaca la importància d'abandonar els vells models de seducció, que ja no són vàlids en una societat on la dona ha superat el seu tradicional rol de submissió, i s'insisteix en la importància de valors com l'optimisme, l'autoestima i la seguretat en el camí d'assoliment d'un amor que es caracteritzi per la complementarietat dels membres de la parella i que asseguri una convivència enriquidora i satisfactòria. Finalment, s'analitzen el grans enemics de l'amor: la

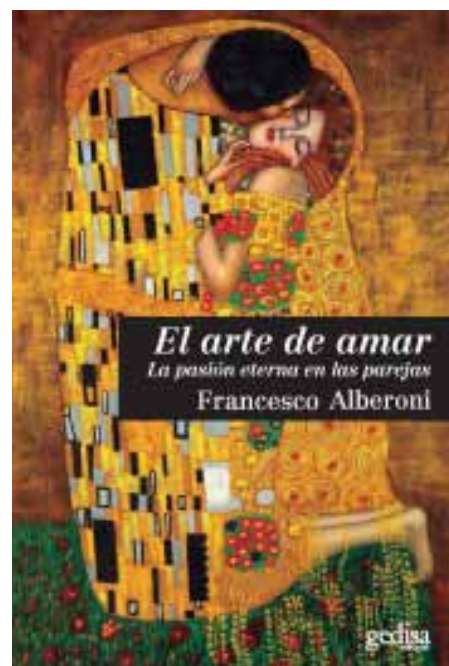

Antoni Bolinches

gelosia, la rutina i la infidelitat. La conclusió de Bolinches és que les relacions de parella s'han de basar en la veritat, la llibertat personal, l'autenticitat i en el desig permanent d'oferir el millor de nosaltres mateixos a l'altre membre de la parella.

Una passió eterna?

Una de les discussions habituals quan es tracta el tema de l'enamorament i de l'amor és el de debatre si la passió que esclata en les primeres fases de la seducció i de l'enamorament pot esdevenir un fet permanent. La conclusió habitual és que no, i que, justament per això, solem distingir els conceptes d'enamorament i d'amor. Francesco Alberoni (Borgonovo Val Tidone, 1929), destacat sociòleg italià, especialment conegut per la seva teoria dels moviment col·lectius, i reconegut mundialment pels

Francesco Alberoni

seus estudis sobre l'enamorament i l'amor, defensa, en el seu últim llibre, *El arte de amar. La pasión eterna en las parejas* (Gedisa, 2015) que és possible fer perdurar la passió al llarg de tota la vida.

L'autor, que compara el naixement de l'amor amb el procés d'un estat naixent, en el sentit que crea una nova comunitat en què es transcendeix la pròpia personalitat, defensa que la desaparició de la passió, encara que sigui freqüent, no té perquè ser l'única i inexorable fi del procés amorós. Alberoni explica que tria el títol *L'art d'estimar* "precisament perquè [el llibre] exposa la tesi exactament oposada a aquell llibre homònim d'Erich Fromm, que ensenyava l'amor fraternal, universal, però menyspreava i condemnava l'enamorament, l'erotisme i la passió. El meu llibre, al contrari, ensenya a acceptar el propi enamorament i a transformar-lo en un gran amor eròtic que dura" (p.16). A partir d'aquesta declaració d'intencions, Alberoni explica en la primer part del llibre la seva concepció del procés d'enamorament; en la segona, planteja les diferències entre la visió d'Orient i d'Occident d'aquest procés i debat sobre la insuficiència que, segons el seu parer, ha manifestat tradicionalment el llenguatge per referir-se a l'amor sense caure en l'eufemística, en la terminologia mèdica o en la grolleria, i, finalment, a la tercera part, exposa amb tot detall quines són les característiques que defineixen l'amor total o durador, entre les més importants de les quals situa la fidelitat, la veritat, la llibertat i la intimitat.

Cal dir que el llibre és de lectura interessant, tot i que sovint parteix més d'intuïcions personals que no pas d'evidències experimentals —fins i tot diríem que abusa de la referència a la seva novel·la *Els diàlegs dels amants*— i que a l'autor li costa de desempallegar-se d'una visió excessivament masculista de les relacions de parella. D'entre l'extensa producció d'Alberoni sobre aquest tema, només tenim en català dos títols: *T'estimo* (Gedisa, 1997) i *El nostre primer amor* (Gedisa, 1998).

Propostes finals

Per acabar, donem només tres títols més que poden complementar les lectures que hem ressenyat fins aquí. *L'instint de la seducció* (Ara Llibres, 2004), de Sebastià Serrano, centrat en els mecanismes verbals i no verbals implicats en el procés de seducció, estudiats tant des del punt de vista evolutiu com en el seu vessant més pràctic i actual; *Sobre el amor* (Paidós, 2013), del filòsof francès Luc Ferry, que desenvolupa el concepte de "segon humanisme" lligat a la "revolució de l'amor" que ha transformat el concepte tradicional de família i al qual cal donar un nou tractament des de la filosofia, i *Entre tu i jo* (Columna, 2006), de Walter Dresel, en què l'autor uruguaià examina les situacions que condueixen a la incomunicació i als desacords en les relacions amoroses.

Sebastià Serrano

